

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II Кучай Тетяни Петрівни про дисертаційне дослідження Московчук Ольги Сергіївни «Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування», представленого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Актуальність дослідження зумовлена науково-технічним прогресом освітньої галузі та розвитком соціокультурної і духовної сфер життєдіяльності українського суспільства, посиленням інтеграційних процесів в освіті, що обумовлюють підвищення вимог до підготовки вчителів, формування у них не лише професійних знань і умінь, але й особистісних якостей та компетентностей, необхідних для конструктивної соціальної взаємодії у професійній і громадській діяльності. Сьогодні в українському суспільстві найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки і глобалізації суспільства. Успіх розв'язання зазначеної проблеми покладається на працівників освітньої сфери, бо саме від компетентності вчителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір. До того ж, суспільство підвищує вимоги до соціально-професійного розвитку учителя, його здатності осмислювати сутність соціальних процесів, вибудовувати стратегії взаємодії з іншими людьми, обирати способи досягнення цілей у соціальній реальності, здійснювати соціально-педагогічний супровід соціалізації, формувати ключові й предметні компетентності школярів, серед яких значне місце посідає соціальна. Тому, досліджувана Московчук Ольгою Сергіївною проблема формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування – є досить важливою і актуальною в процесі реформування сучасної системи освіти.

Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної теми кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (номер держреєстрації 011U001620). Тема дисертації затверджена

Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 26.10.2016 р.) і узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології України (протокол № 61 від 01.02.2017 р.).

Тому педагогічне дослідження, яке здійснила Московчук Ольга Сергіївна, видається актуальним, своєчасним та цілком доцільним. Результати можуть застосовуватися у процесі організації студентського самоврядування; розробленні й адаптації діагностичного інструментарію, що дає змогу здійснювати моніторинг формування соціальної компетентності студентів.

2. *Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації*

У дисертаційному дослідженні вперше обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної компетентності студентів-майбутніх учителів в умовах студентського самоврядування (забезпечення суб'єктної позиції студентів в освітньому процесі; моделювання ситуацій соціальної взаємодії засобами тренінгової роботи; включення студентів як суб'єктів самоврядування в функціонування і розвиток соціокультурного простору закладу вищої освіти); визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, особистісно-рефлексивний, комунікативно-діяльнісний), показники та рівні (емпірично-інтуїтивний, нормативно-репродуктивний, рефлексивно-творчий) сформованості соціальної компетентності майбутніх учителів; розроблено педагогічну модель формування соціальної компетентності студентів педагогічного закладу вищої освіти в процесі діяльності студентського самоврядування.

3. *Нові факти, одержані здобувачем*

У дисертації отримано нові факти, що мають вагомe значення для розвитку освіти. Зокрема, на основі аналізу психологічної та педагогічної літератури з'ясовано сутність і структуру соціальної компетентності майбутніх учителів, визначено критерії, показники та рівні сформованості соціальної компетентності студентів педагогічного закладу вищої освіти, обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність реалізації педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів у процесі студентського самоврядування, розроблено методичні рекомендації щодо формування соціальної компетентності студентів педагогічних ЗВО в процесі студентського самоврядування.

4. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації*

-Аналіз дисертації дає підстави вважати її завершеним і цілісним доробком з проблеми, що має важливе значення для вітчизняної педагогічної науки та освітньої практики. Відповідно до задуму, Московчук Ольга Сергіївна

чітко сформулювала тему дисертації, вдало визначила категоріальний апарат дослідження, дібрала адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість досягнути поставленої мети та спряло одержанню достовірних й обґрунтованих результатів дослідження. Науковий апарат дослідження визначено відповідно до вимог, що висуваються до такого рівня праць і є достатнім для розв'язання окреслених завдань.

Достовірність та обґрунтованість результатів забезпечена використанням комплексу загальнонаукових методів дослідження, що має широкий спектр. Відповідно до мети дисертаційної роботи визначено її завдання, для реалізації яких автором проаналізовано значний масив наукової, навчально-методичної літератури (221 найменування, з них 13 – іноземною мовою). Принагідно відзначити вміння автора узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Вражає фактологічна насиченість змісту дисертації, побудованій на потужній джерельній базі. Результати дослідження є достатньо апробовані на науково-практичних конференціях, форумах, педагогічних читаннях, міжнародного та всеукраїнського рівня й висвітлені у наукових публікаціях здобувача. Не викликає сумнівів належний науковий рівень дисертації, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. На схвальну оцінку заслуговує оформлення роботи та графічне узагальнення її основних результатів. Робота містить 7 таблиць і 26 рисунків.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дослідження має прогностичний потенціал, зумовлений можливістю здійснення на його основі подальших наукових пошуків у галузі освіти. Практичне значення результатів дослідження полягає в створенні і впровадженні в освітній процес педагогічних університетів методики реалізації педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів-майбутніх учителів у процесі студентського самоврядування; розробленні й використанні в освітньому процесі педагогічного університету методичних рекомендацій щодо формування соціальної компетентності студентів; визначенні комплексу методів і форм позааудиторної діяльності, які можуть застосовуватися у процесі організації студентського самоврядування; розробленні й адаптації діагностичного інструментарію, що дає змогу здійснювати моніторинг формування соціальної компетентності студентів.

Результати дослідження можуть використовувати науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти України у процесі реалізації науково-педагогічних досліджень з проблеми формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота має чітку, науково обґрунтовану структуру, яка відповідає логіці поставлених завдань, і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи відповідає основним завданням дослідження та відображає їх виконання.

Аналіз тексту дисертації дає підстави стверджувати, що дослідження є завершеним, самостійним, науково-виваженим, відзначається науковою новизною, має теоретичне та практичне значення. Вважаємо цінним здобутком те, що в дисертації враховуючи сутнісні характеристики і структурні компоненти соціальної компетентності студентів педагогічних закладів вищої освіти, авторка визначила відповідні критерії (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, особистісно-рефлексивний, комунікативно-діяльнісний) та показники, що дають змогу оцінити рівень сформованості соціальної компетентності студентів-майбутніх учителів.

Відповідно до визначених критеріїв і показників було підбрано комплекс діагностичних методик, які дали змогу на констатувальному етапі дослідження визначити й описати три рівні сформованості соціальної компетентності студентів: високий (рефлексивно-творчий), середній (нормативно-репродуктивний) і низький (емпірично-інтуїтивний).

Аналіз психолого-педагогічних джерел, узагальнення результатів констатувального етапу дослідження, а також урахування особливостей формування професійних та особистісно значущих якостей студентів-майбутніх учителів в умовах студентського самоврядування дало змогу визначити комплекс педагогічних умов формування соціальної компетентності: забезпечення суб'єктної позиції студентів в освітньому процесі; моделювання ситуацій соціальної взаємодії засобами тренінгової роботи; включення студентів як суб'єктів самоврядування в функціонування і розвиток соціокультурного простору закладу вищої освіти.

На основі врахування специфіки морально-етичного аспекту формування соціальної компетентності студентів-майбутніх учителів, а також особливостей організації освітнього процесу в педагогічному університеті була розроблена педагогічна модель формування соціальної компетентності студентів педагогічних ЗВО в умовах студентського самоврядування, що складається з трьох блоків і комплексно відображає мету, завдання, принципи, педагогічні умови, форми, методи, засоби виховання та передбачувані результати виховної роботи.

На нашу думку, незаперечну наукову цінність для вітчизняної теорії і практики професійної освіти складають видані авторкою монографія,

методичні рекомендації, навчальний посібник.

7. *Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації*

Позитивно оцінюючи дисертацію, висловимо окремі міркування, що вимагають окремих уточнень і пояснення.

1. Вважаємо, що зміст роботи міг би бути доповненим детальним висвітленням європейського досвіду формування соціальної компетентності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Варто було б передбачити такий напрям дослідження серед перспектив наукових пошуків автора.

2. У вступі роботи варто було б продемонструвати не тільки хто займався напрямами досліджень з даної проблеми, а конкретизувати – що саме зроблено певними науковцями у заявленій темі дисертаційної роботи.

3. У 2 розділі ви констатуєте про розроблену серію тестових завдань, які дали змогу оцінити сформованість у студентів інформаційно-мовленнєві уміння. Варто було б дати їх у додатках.

4. У роботі не достатньо обґрунтовано: чому саме ці організаційно-педагогічні умови було виокремлено авторкою.

5. У 3 розділі авторка чітко розписує модель формування соціальної компетентності студентів педагогічних ЗВО. Описуючи змістовно-діяльнісний блок моделі, детально розкриває теоретичні та технологічні основи процесу формування соціальної компетентності студентів педагогічних закладів вищої освіти в умовах студентського самоврядування з погляду системно-синергетичного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів, що не відображено у моделі.

Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження Московчук Ольги Сергіївни.

8. *Повнота викладення результатів в опублікованих працях*

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 24 одноосібних публікаціях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 3 – в іноземних виданнях, 12 – у матеріалах конференцій, 1 – монографія; 1 – методичні рекомендації, 1 – навчальний посібник.

Результати аналізу публікацій здобувачки засвідчують повноцінне висвітлення в них основних положень та результатів виконаного дослідження.

9. *Ідентичність змісту анотацій та основних положень дисертації*

Зміст анотацій українською та англійською мовами відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює її основні результати, висновки й рекомендації.

10. Висновок

Результати аналізу дисертації, анотацій українською та англійською мовами, опублікованих праць дають підстави для висновку про те, що дослідження Московчук Ольги Сергіївни «Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування», є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що слугує вагомим внеском у розвиток актуального напрямку вітчизняної педагогічної науки і практики.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення висновуємо, що дисертація «Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування», відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор Московчук Ольга Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Т. П. Кучай

Підпис Т.П. Кучай завіряю.
Завідуюча відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Г. Рейплік